

Geta

Historia och geografi

Geta är en kommun på norra Åland. Geta omfattar en halvö, som skjuter ut i Bottniska viken, jämte kringliggande öar. Den är endast med ett smalt näs förenad med fasta Åland. Kusten mot norr kantas av en bergskedja som reser sig inemot hundra meter över havet; högst bland topparna är *Västergeta Kasberg* (107 m över havet).

Inom skärgården väster om kommunens fastlandsdel märks *Dånö*, beläget invid den gamla Österbottenfarleden. Ön har i årtionden varit en populär tillflyktsort för semestrande konstnärer.

Bördigare trakter och tätare bosättning finns i kommunens sydligare delar där ligger bl.a. en av landskapets få herrgårdar, säteriet *Bolstaholm*, känt sedan 1300-talet. Gården var i äldre tid den främsta herrgården på Åland.

Gårdsbruk och fiske är huvudnäringar i kommunen; särskilt äppelodlingarna är talrika.

För turister finns bl.a. Soltuna turiststuga med utsiktstorn på Getabergen, en anläggning uppförd i början av 1930-talet av Ålands turistförening (arkitekt L. Sonck). Senare har en ny byggnad uppförts där café- och restaurang inryms.

Geta som fick en bofast befolkning troligen redan under yngre järnåldern, omtalas första gången år 1325. Till en början var Geta kapell under Finström; bildade egen församling år 1908. Gråstenskyrkan, belägen i byn Västergeta och helgad åt S:t Göran, är uppförd omkring år 1460.

Som kapellförsamling under Finströms moderförsamling utgjorde Geta i hög grad Finströms skärgård. Det var endast "en landhals av några hundrade alnars bredd" (1795) som sammanhöll Geta med moderförsamlingen. I övrigt var kapellförsamlingen omgiven av saltsjön och därmed länge beroende av vattenvägarna. Geta hamn och Dånö lotssamhälle tjänade den nordsydliga skeppsled som gick genom den västliga skärgården i Geta. Skeppsbyggeriet i Geta har gamla anor.

De djupt inträngande havsvikarna, sunden och de många träskan splittrade landmassan. Även för det gamla säteriet Bolstaholm, som har präglat förhållandena i östra Geta, har fisket spelat en stor roll. I väster är bebyggelsen fortfarande spridd på ett flertal små öar, där befolkningen ända in i sen tid har varit beroende av det mångsyssleri som är utmärkande för skärgården, med starkt inslag av fiske, boskapsskötsel och hantverk. Getabyggda båtar har varit kända över hela Åland. Bonäs fiskeläge betecknades ännu i början av 1900-talet som ett av de största på Åland.

Till ägosplittringen och det stora antalet små lägenheter har befolkningsstrukturen medverkat. År 1860 fanns det 52 hemmansinnehavare i Geta, både hel- och halvbönder, medan de obesuttna hushållen steg till inte mindre än 120. Det stora antalet obesuttna fann sin huvudsakliga utkomst i fisket.